

Anna Kalisz*
Ewa Kraus**

Rozdział 3

Dialog interpersonalny i dyskurs prawniczy w mediacji

Termin dialog pochodzi od greckiego słowa *diálogos* i rozumiany jest po prostu jako „...rozmowa dwóch osób”¹, natomiast sztuka rozmawiania to umiejętność dyskusowania, dochodzenia do prawdy oraz – co istotne – poszukiwania mądrości.

Niekiedy wyróżnia się trzy rodzaje dialogu ze względu na cel i rezultat: dialog informacyjny (w ramach którego mieszczą się takie pojęcia, jak: przekaz, ciekawość poznawcza, porozumienie w przekazie); negocjacyjny (poszukiwanie wzajemnego porozumienia, kompromis, otwartość, wyjście naprzeciw odmiennym stanowiskom) oraz dialog wewnętrzny, postrzegany jako niezbędny warunek pokoju społecznego i rozwoju osobistego (zalicza się tu takie elementy, jak: refleksyjność, samoświadomość, aktywna wymiana myśli, tolerancja jako świadomy wysiłek podmiotu wyjścia naprzeciw, zaangażowanie w procesie wzajemnego wzbogacania, otwartość)².

Według „Słownika pedagogicznego” dialog w ramach tej dyscypliny „... zmierza do uzgodnienia stanowisk, poglądów, opinii, a także usunięcia ewentualnych nieporozumień powstałych między wychowawcą a jego podopiecznym. Może być metodą do usunięcia kwestii spornych; procesem mającym na celu uzgodnienie warunków i sposobów rozwiązania określonego problemu teoretycznego lub praktycznego”³. Z kolei w rozumieniu nauk prawnych częściej pojawia się raczej pochodzące od łacińskiego *discursus* pojęcie dyskursu, rozumianego jako „wypowiedź, rozmowa, komunikowanie się” i zawierającego „pewną przemyślaną argumentację”⁴.

Wyróżnia się przy tym dyskurs teoretyczny, w którym fundamentem jest wykazanie prawdziwości wypowiedzi opisowych, oraz dyskurs praktyczny dotyczący wypowiedzi pozaopisowych⁵. W tym drugim przypadku z kolei „koncentrujemy się (...) na wykazaniu

* dr; Wyższa Szkoła Humanitas. Przedstawia tytułowe zagadnienie od strony teorii i filozofii prawa oraz dyskursu prawniczego.

** mgr; Wyższa Szkoła Humanitas. Przedstawia tytułowe zagadnienie od strony nauk pedagogicznych oraz praktyki mediacji.

¹ *Słownik wyrazów obcych*, red. J. Tokarski, Warszawa 1980, s. 151.

² J. Nikitorowicz, *Dialog międzykulturowy ku integracji w społeczeństwie wielokulturowym*, [w:] *Oblicza dialogu*, red. A. Cudowska, Białystok 2008, s. 21.

³ C. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 2009, s. 31.

⁴ J. Zajadło (red.), *Leksykon współczesnej teorii i filozofii prawa*, Warszawa 2007, s. 57-61 i podana tam literatura.

⁵ S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997, s. 77.

słuszności pewnej tezy poprzez wykazanie absurdalności tezy przeciwnej⁶. Nie chodzi tu zatem o kategorię prawdy bądź fałszu, ale o trafność argumentacji. Dyskurs prawniczy traktowany jest ponadto jako szczególnie rodzaj dyskursu praktycznego⁷.

Analiza obu definicji pozwala na podsumowanie tych pojęć w kategoriach komunikacji (w różnych grupach, za pomocą różnych sposobów i technik), z tym że dialog polega przede wszystkim na otwartości i wrażliwości uczestników procesu komunikacji i charakteryzuje się między innymi słuchaniem przed mówieniem; rozumieniem przed ocenianiem; dzieleniem się przed dyskutowaniem, a nade wszystko przebaczeniem. Jest to zatem typowy przykład tzw. *win/win philosophy*⁸, sprzyjającej wzajemnemu porozumieniu i wypracowywaniu wspólnych rozwiązań. Dyskurs natomiast ma na celu rozwiązanie sporu przede wszystkim w oparciu o udowodnienie swoich racji, ocen i przekonań za pomocą odpowiednich argumentów, nie jest zatem nastawiony głównie na wzajemne rozumienie i zakłada także podejście typu *win/lose*. Niemniej jednak najpopularniejsze z dzisiejszych teorii dyskursu również zakładają i podkreślają, iż jego uczestnicy powinni ze sobą raczej współdziałać, niż rywalizować⁹. To pokazuje, że również w ramach dyskursu jest miejsce także i na podejście typu *win/win* – rozważając bowiem słuszność norm w drodze porozumienia, wybiera się tę, której konsekwencje są do zaakceptowania dla wszystkich uczestników dyskursu ze względu na zaspokojenie wspólnych i partykularnych potrzeb i interesów każdego z nich¹⁰.

Jest to istotne zwłaszcza przy powszechnie przyjmowanym założeniu, że dyskursem praktycznym rządzi pewien katalog reguł ogólnoetycznych, a mianowicie:

- dyskurs powinien być prowadzony z przekonaniem o jego słuszności;
- dyskurs powinien być prowadzony z poszanowaniem prawdomówności;
- dyskurs powinien być prowadzony z poszanowaniem wolności;
- dyskurs powinien uwzględniać podstawowe zasady prawidłowej komunikacji;
- dyskurs powinien zmierzać do celu (jakim jest porozumienie);
- dyskurs powinien uwzględniać powszechnie akceptowane standardy, praktyki i zwyczaje, etc.¹¹. Z powyższego wynika zatem, że oparta na komunikacji pomiędzy uczestnikami sporu i procesu jego rozwiązywania mediacja zawiera elementy dialogu bądź konsensualnego dyskursu zarówno z interpersonalnego (w tym pedagogicznego), jak i prawniczego punktu widzenia.

Termin *mediacja* pochodzi od łacińskich pojęć, takich jak: *mediatio* – pośredniczenie; *mediare* – być w środku, *medius* – środkowy, bezstronny¹² i oznacza pośredniczenie w spo-

⁶ J. Zajadło (red.), *Leksykon współczesnej teorii i filozofii prawa...*, op. cit., s. 15.

⁷ Tamże, s. 60.

⁸ Zwięzła definicja przykładowo na: <http://www.businessdictionary.com/definition/win-win.html>. W kontekście mediacji zob. również: N. Doherty, M. Guyler, *The Essential Guide to Workplace Mediation and Conflict Resolution: Rebuilding Working Relationships*, Kogan Page Ltd, 2008, s. 64.

⁹ J. Habermas, *Teoria działania komunikacyjnego*, t. I, Warszawa 1999, passim. R. Alexy, *Theorie der juristischen Argumentation*, Frankfurt/M, 1991, passim. Zob. też fragment dotyczący orientacji na porozumienia a orientacji na sukces: J. Habermas, *Moralbewußtsein und kommunikatives Handeln*, Surkamp, Frankfurt/M, 1983, s. 144-152 [za:] *Współczesne teorie socjologiczne*, A. Jasińska-Kania, L.M. Nijakowski, J. Szacki, M. Ziółkowski (red.), Warszawa 2006, s. 969 i nast.

¹⁰ M. Zirk-Sadowski, *Wprowadzenie do filozofii prawa*, Zakamycze 2000, s. 115 (warto zaznaczyć, że istnieje też najnowsze wydanie tej pozycji z 2011).

¹¹ Szerzej zob.: J. Stelmach, B. Brożek, *Metody prawnicze*, Kraków 2004, s. 177 i nast. Zob. również: A. Grabowski, *Dyskurs prawniczy jako przypadek szczególnie ogólnego dyskursu praktycznego*, [w:] *Studia z filozofii prawa*, red. J. Stelmach, t. 2, Kraków 2003, s. 45 i nast.

¹² Por.: W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 1999, s. 475.

rze pomiędzy jego stronami. W literaturze przedmiotu – z braku jednolitej definicji ustawowej – określana jest – *inter alia* – jako:

- pośredniczenie w sporze w celu doprowadzenia do ugody¹³;
- przykład niewładczej ingerencji w spór osoby trzeciej (mediatora), która jest pośrednikiem w polubownym dojściu do porozumienia i poprzez komunikację perswazyjną likwiduje różnice między stanowiskami stron, a przy tym jest neutralna i nie staje po żadnej ze stron¹⁴;
- proces, w którym neutralna (jedna lub więcej) osoba trzecia ułatwia rozwiązanie sporu powstałego między stronami konfliktu – a zatem mediacja jest pojednawczym (przyjaznym) sposobem rozwiązania sporów, ułatwiającym i zachęcającym strony do bezpośredniej komunikacji¹⁵. W mediacji podstawową rolę odgrywa zatem komunikacja, bowiem rozwiązanie konfliktu jest warunkowane przywróceniem efektywnej w tej sferze lub zbudowaniem relacji dialogowej w sytuacji rozmowy dwóch osób¹⁶.

Niektóre definicje mediacji wręcz akcentują element komunikacyjny i podobieństwo do innej formy ADR (*Alternative Dispute Resolution*) – negocjacji z udziałem osoby trzeciej, której zadaniem jest wspieranie i moderowanie ich przebiegu (tzw. *assisted negotiations*)¹⁷. W ramach mediacji możemy więc mówić o formie zarówno dyskursu, jak i dialogu między jej stronami, którego celem jest rozwiązanie konfliktu, a rolą mediatora jest pomoc stronom sporu w osiągnięciu dobrowolnego i satysfakcjonującego obie strony porozumienia.

Mediator w procesie mediacji zachowuje neutralność, bezstronność i nie podejmuje rozstrzygających decyzji. Niemniej jednak jego działalność polega na moderowaniu komunikacji i porządkowaniu stanowisk i oczekiwań stron – przede wszystkim za pomocą posługiwania się różnego rodzaju pytaniami¹⁸ w celu wypracowania przez nie wspólnych rozwiązań. Można zatem mediację określić mianem trialogu, czyli komunikacji, w którą zaangażowane są trzy strony (jednostki bądź grupy)¹⁹.

Tak więc mediacja jest wyrazem kompetencji komunikacyjnych i pomocy w osiągnięciu wzajemnego szacunku, tolerancji, otwartości, kultury osobistej i dojrzałości społecznej osób, które w kwestiach spornych wolą rozmawiać, niż walczyć ze sobą.

Traktując mediację jako dialog (trialog) między skonfliktowanymi stronami oraz mediatorem, należy podkreślić, że ma ona w założeniu chronić zarówno interesy, jak i uczestników. Jej celem jest doprowadzenie do sytuacji kompromisowej, najlepiej takiej, w której obie strony będą jak najpełniej usatysfakcjonowane, a rezultat mediacji odpowiadał wszystkim wiążącym zasadom i zaleceniom oraz zaakceptowany będzie przez jej uczestników.

Mediator powinien zarządzać konfliktem i komunikacją w celu jego opanowania w taki sposób, aby ułatwić dyskusję pomiędzy zaangażowanymi stronami prowadzącą do zawarcia ugody, która będzie na tyle korzystna dla obu stron, by nie wymagać szukania innych sposobów rozwiązywania konfliktów. Nie może on jednakowoż nakazać stronom zakończenia sporu w ogóle, a tym bardziej zakończenia w jakiś określony sposób.

¹³ Tamże, s. 321.

¹⁴ A. Kalisz, *Praktyka mediacji w polskim porządku prawnym (na tle rozwiązań amerykańskich)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2003, nr 1, s. 87.

¹⁵ A. Zienkiewicz, *Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Warszawa 2007, s. 32.

¹⁶ J. Waszkiewicz, *Jak Polak z Polakiem. Szkice o kulturze negocjowania*, Warszawa – Wrocław 1997, s. 67.

¹⁷ E. Gmurzyńska, R. Morek, *Mediacje. Teoria i praktyka*, Warszawa 2014, s. 18 i podana tam literatura.

¹⁸ Por.: A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Warszawa 2014, s. 52-52.

¹⁹ <http://dictionary.reference.com/browse/trialogue>.

Sedno mediacji tkwi zatem w stworzeniu uczestnikom warunków do współpracy na zasadzie szacunku i wzajemnego poszanowania interesów, postaw i oczekiwań. Jednym z ważniejszych (choć pośrednich) celów²⁰ procesu mediacji jest bowiem osiągnięcie zwiększonego poziomu wzajemnej tolerancji i szacunku²¹.

Pomimo że mediacja jest procesem elastycznym i odformalizowanym, można pokusić się o ukazanie jej modelowego przebiegu (paradygmatu). Poszczególne etapy można przedstawić jako:

- 1) decyzja/wszczęcie mediacji;
- 2) przygotowanie mediacji (premediacja i odebranie zgody na mediację, wstępna diagnoza sporu, zarys programu negocjacyjnego);
- 3) otwarcie sesji mediacyjnej (tzw. monolog mediatora i ustalenie regulaminu mediacji);
- 4) prezentacja stanowisk przez strony (gromadzenie informacji/wentylacja/ewentualne spotkania indywidualne);
- 5) definiowanie problemów (diagnoza konfliktu, pytania o oczekiwania stron, pytania wyjaśniające);
- 6) wymiana propozycji rozwiązań i ich weryfikacja (pytania naprowadzające i stymulujące);
- 7) wypracowanie wspólnego rozwiązania (podsumowanie – tzw. parafraza);
- 8) spisanie porozumienia (ugody, umowy);
- 9) zamknięcie sesji mediacyjnej²²;
- 10) wcielenie porozumienia w życie²³.

Jednym z przedstawionych powyżej etapów procesu mediacji, od którego często rozpoczyna się właściwy dialog, jest tzw. „wentylacja”²⁴ czyli odreagowywanie, umożliwienie ekspresji emocji, myśli i uczuć nagromadzonych w czasie konfliktu. Jest to etap, który często warunkuje powodzenie w dochodzeniu do ugody, ponieważ umożliwia „przejście” komunikacji ze sfery emocji do sfery logiki i woli.

Wentylacja mediacyjna posiada jedną ważną cechę: może mieć miejsce pod warunkiem, że strony przestrzegają zasady szacunku dla drugiej strony (a więc zasady podstawowej dla dialogu i dyskursu), a nad całą sytuacją czuwa mediator. Wymaga to takiego zarządzania konfliktem i procesem komunikacji, aby nie dopuścić do wzajemnych zranień, wyzwisk, złośliwości czy nawet rękoczynów. Jeśli wentylacja odbywa się według tych zasad – chroniąc każdą ze stron przed naruszeniem jej dóbr osobistych, jest wręcz pożądanym elementem mediacji. Kontrolowane danie upustu emocjom zwiększa bowiem optymizm i racjonalizm oraz inspiruje do pozytywnych zmian w podejściu do sporu i w technice komunikacyjnej. Może nawet wywoływać uczucie zmęczenia konfliktem, które jest dobrym punktem wyjścia do osiągnięcia porozumienia.

Wentylacja pozwala dyskutującym na otwarte przedstawienie (w myśl nazwy – „przewietrzenie”) swoich uczuć, frustracji, gniewu i emocji. Może to być de facto najważniejsza część

²⁰ Szerzej na temat celów mediacji zob.: A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa...*, op. cit., s. 43-45.

²¹ S. Zalewska, *Dialog w mediacji małżeńskiej i rodzinnej*, [w:] *Pedagogika dialogu. Dialog w teorii i praktyce edukacyjnej*, red. E. Dąbrowa, D. Jankowska, Warszawa 2009, s. 9.

²² W zbliżony sposób przebieg procesu mediacyjnego schematyzuje Ch. Moore (*The Mediation Process Practical Strategies for Resolving Conflict*, San Francisco 2003, *passim* – wydanie polskie: Ch. Moore, *Mediacje. Praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów*, Warszawa 2009), dzieląc go na dwanaście etapów: 1) nawiązanie kontaktu; 2) wybór strategii; 3) zbieranie i analiza informacji; 4) sporządzenie planu mediacji; 5) budowanie zaufania i współpracy; 6) rozpoczęcie sesji mediacyjnej; 7) zdefiniowanie spraw i ustalenie planu; 8) formułowanie interesów; 9) szukanie rozwiązań; 10) ocena możliwości rozwiązań; 11) przetarg końcowy; 12) porozumienie.

²³ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa...*, op. cit., s. 48-49.

²⁴ Materiały 115 Szkoły Mediacji Krajowego Centrum Mediacji, Kraków 2012.

procesu mediacji, ponieważ daje stronom możliwość otworzenia się i bycia wysłuchanym, jeśli nawet nie przez drugą stronę, to przynajmniej przez mediatora. Może to dać stronie dużą satysfakcję psychologiczną. Interesy stron mogą być ukryte i nie zostaną poruszone bezpośrednio, ale stanowi to jednak sposobność pełnej eksploracji podłoża sporu i istniejących problemów pierwotnych. Może być to zatem dobry punkt wyjścia do dalszego dialogu.

Kolejnym z wymienionych etapów mediacji jest tzw. „definiowanie problemów”, polegające na dokonaniu przez mediatora diagnozy konfliktu (ustaleniu jego jawnego i ukrytego podłoża) oraz postawieniu pytań o oczekiwania stron. Na podstawie odpowiedzi na owe pytania mediator i strony budują propozycje rozwiązań i dokonują ich weryfikacji. Mediacja musi bowiem mieć zakreszony obszar, w ramach którego strony mają dążyć do porozumienia.

W tym celu mediator nie tylko stara się stworzyć i utrzymywać dobrą atmosferę do dialogu, ale także nawiązuje dobry kontakt z interlokutorami (stronami) oraz aplikuje na potrzeby konkretnego sporu rozmaite techniki ułatwiające komunikację, przede wszystkim tzw. aktywne słuchanie, a także zadawanie pytań (doprecyzowanie) i stosowanie parafrazy, czyli powtarzania za pomocą nieco innych słów komunikatów i ustaleń stron (podsumowywanie)²⁵. Stara się przy tym, by strony zwracały się „bezpośrednio do siebie”, co ma je zachęcać do wzajemnego zrozumienia²⁶.

Mediator w konfliktowej relacji dwóch (lub więcej) osób pełni zatem specyficzną rolę komunikacyjną, co powoduje, że mediację można również określić jako pewnego rodzaju misję. Misja ta polega przede wszystkim na pośredniczeniu (sam źródłosłów *mediare* oznacza wszak, jak wspomniano – „pośredniczyć w sporze”²⁷) osoby lub osób trzecich w trudnych sytuacjach stron, gdy nie mogą one same osiągnąć porozumienia, które byłoby przez nie zaakceptowane. Umiejętności komunikacyjne mediatora tworzą wspomnianą komunikację trialogową, której zastosowanie daje możliwość przywrócenia komunikacji dialogowej. Zadaniem mediatora jest więc strukturyzowanie rozmowy.

Mediacja dąży (i w pewien sposób obliguje strony, które znajdują się w sytuacji konfliktowej) do podjęcia nie tylko poprawnego dyskursu, ale i dialogu, którego rezultatem ma być wypracowanie przez strony porozumienia korzystnego dla skonfliktowanych podmiotów.

Zadaniem mediatora jest zatem przede wszystkim modelowanie „strony komunikacyjnej” sporu, będące rodzajem „działania komunikacyjnego”, służącego dochodzeniu do porozumienia na poziomie werbalnym (formalnym) w celu wcielenia następnie owego porozumienia w życie na poziomie działania (poziomie materialnym)²⁸.

Bezpośrednim celem mediacji jest doprowadzenie poprzez dialog do polubownego bądź pojednawczego rozwiązania sporu stron (tj. do ugody między nimi, która w zależności od rodzaju mediacji powoduje rozmaite skutki prawne bądź tylko skutki faktyczne – w przypadku mediacji nieujętej w ramy prawne).

Mediacja jako „instytucja ramowa” dla dyskursu i dialogu znajduje zastosowanie w różnych dziedzinach życia społecznego – i tym samym w różnych gałęziach prawa. Najbardziej naturalnym obszarem jest prawo prywatne, jakkolwiek najnowsza historia prawa polskiego jest przykładem na dość nietypowy rozwój tej instytucji. W polskim porządku prawnym *mediacja expressis verbis*,

²⁵ Obszerniej na ten temat zob.: A. Cybulko, *Komunikacja interpersonalna*, [w:] E. Gmurzyńska, R. Morek, *Mediacje...*, op. cit., s. 116-128.

²⁶ E. Gmurzyńska, R. Morek, *Mediacje...*, op. cit., s. 221-222.

²⁷ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 1999, s. 321.

²⁸ Por. J. Habermas, *Teoria konfliktu działania komunikacyjnego...* [za:] S.L. Stadniczeńko, *Negocjacje i mediacje jako proces społeczny – instytucja społeczna*, [w:] *Prawno-psychologiczne uwarunkowania mediacji i negocjacji*, S.L. Stadniczeńko (red.), Opole 2006, s. 39.

rozumiana zarazem jako element procesu sądowego lub etap przedsądowy, pojawiła się najpierw w ustawie o rozwiązywaniu sporów zbiorowych²⁹ (rozdział III ustawy „Mediacja i arbitraż”) – jako wyraz dbałości o pokój społeczny; w kodeksie karnym³⁰ i kodeksie postępowania karnego³¹ oraz w rozporządzeniu wykonawczym do k.p.k.³² oraz w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich³³ i rozporządzeniu wykonawczym³⁴) – jako wyraz naprawczego i resocjalizującego aspektu sprawiedliwości, a dopiero na końcu w swoim „naturalnym środowisku” – w kodeksie postępowania cywilnego (rozdział 1 działu II tytułu VI księgi pierwszej, oddział III, art. art. 183 – 183⁵)³⁵ – jako wyraz preferencji ugodowego i pojednawczego rozwiązywania spraw cywilnych. Mediacja jest także instrumentem rozwiązywania sporów preferowanym i regulowanym w prawie międzynarodowym³⁶.

Reasumując: mediacja jest formą rozwiązywania sporu poprzez same strony, a nie jego rozstrzygnięcia poprzez podmiot trzeci (np. sąd). Rozwiązywanie zakłada ze swej natury wymianę argumentów i oczekiwań – czyli element dyskursu oraz wzajemne przyjęcie ich do wiadomości i przynajmniej częściowe zrozumienie i uwzględnienie – czyli element dialogu. Mediacja opiera się bowiem na podejściu typu *problem-solving/interest-based* i jest ukierunkowana na zawarcie porozumienia w oparciu o interesy i potrzeby stron (tzw. orientacja perspektywne). W tej sytuacji pojęcie „sprawiedliwości”, które towarzyszy decyzjom sądowym, zastąpione jest kategorią „akceptowalności”. Ponieważ – jak wspomniano – mediacja opiera się na konstrukcji negocjacji, a te zaś zakładają dla swej sensowności trzy podstawowe immanentne cechy: dobrowolność; względną równowagę stron (w tym sensie, że żadna nie może w sposób wiążący kształtować pozycji drugiej strony) oraz współzależność – tylko rozwiązanie zaakceptowane przez obie strony może doprowadzić do zawarcia porozumienia/ugody.

Rozwiązanie wypracowują same strony. Ma ono być akceptowalne – zatem optymalne dla nich z punktu widzenia uwarunkowań konkretnego sporu oraz realnej przestrzeni porozumienia. Takie ujęcie „sprawiedliwego rozwiązania” – jako rozwiązania wypracowanego przez strony i przez nie uznanego za optymalne dla danej sytuacji – koresponduje z postmodernistyczną wizją kultury, w tym prawa³⁷.

*

Wielce Szanowny Panie Rektorze,

odnosząc się do tytułu niniejszej monografii, autorki jednogłośnie stwierdzają, że dialog jest możliwy, jeżeli jego woła widoczna jest po obu stronach relacji czy sporu. Chociaż często bywa trudny, a w dobie społeczeństwa informacyjnego odbywa się niekiedy w innej formie, przy użyciu nowoczesnych technik i technologii lub z udziałem osób trzecich.

Autorki pragną zapewnić, że kontakty z Panem Rektorem zawsze pozostaną dla nich przykładem wiary w ludzi, w ich szlachetność i dobre intencje. Jesteśmy przekonane, że podejmowanie różnych nowych, czasem trudnych wyzwań daje możliwość rozwoju, samo-

²⁹ Dz.U.91.55.236.

³⁰ Dz.U.97.88.553 z późn. zm.

³¹ Dz.U.97.89.555 z późn. zm.

³² Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 13.06.2003 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych – Dz.U.03.108.1020.

³³ Tekst jednolity Dz.U.2010.33.178 z późn. zm.

³⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości, z dn. 18.05.2001 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach nieletnich – Dz.U.01.56.591 z późn. zm.

³⁵ Nowelizacja k.p.c. ustawą z dnia 28.07.2005 (Dz.U.05.172.1438).

³⁶ E. Gmurzyńska, R. Morek, *Mediacje...*, op. cit., s. 22-23.

³⁷ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Wymiar sprawiedliwości a mediacja*, [w:] *Rozdroża sprawiedliwości we współczesnej myśli filozoficznoprawnej*, red. B. Wojciechowski, M. Golecki, Toruń 2008, s. 263-274, passim.

doskonalenia, po prostu ma sens, a nie może się to zrealizować bez rozmowy, interakcji, otwarcia na argumenty drugiej strony oraz szacunku – bez dialogu właśnie.

Niniejszym – z okazji tak godnego jubileuszu składamy Panu Rektorowi najlepsze życzenia urodzinowe; aby Kosmos zawsze zsyłał dobrych ludzi, Słońce świeciło w duszy i w sercu, Ziemia dawała oparcie i nigdy nie zabrakło Wody.

Pozostając w nadziei na ciągły dialog, składamy wyrazy głębokiego szacunku,

Autorki

Bibliografia

- Alexy R., *Theorie der juristischen Argumentation*, Frankfurt/M 1991.
- Cybulko A., *Komunikacja interpersonalna*, [w:] E. Gmurzyńska, R. Morek, *Mediacje. Teoria i praktyka*, Warszawa 2014.
- Doherty N., Guyler M., *The Essential Guide to Workplace Mediation and Conflict Resolution: Rebuilding Working Relationships*, Kogan Page Ltd, 2008.
- Gmurzyńska E., Morek R., *Mediacje. Teoria i praktyka*, Warszawa 2014.
- Grabowski A., *Dyskurs prawniczy jako przypadek szczególny ogólnego dyskursu praktycznego*, [w:] *Studia z filozofii prawa*, red. J. Stelmach, t. 2, Kraków 2003.
- Habermas J., *Moralbewußtsein und kommunikatives Handeln*, Surkamp, Frankfurt/M 1983.
- Habermas J., *Teoria działania komunikacyjnego*, t. I, Warszawa 1999.
- Jabłońska-Bonca J., *Prawnik a sztuka negocjacji i retoryki*, Warszawa 2002.
- Kalisz A., *Praktyka mediacji w polskim porządku prawnym (na tle rozwiązań amerykańskich)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2003, nr 1.
- Kalisz A., Zienkiewicz A., *Wymiar sprawiedliwości a mediacja*, [w:] *Rozdroża sprawiedliwości we współczesnej myśli filozoficznoprawnej*, red. B. Wojciechowski, M. Golecki, Toruń 2008.
- Kalisz A., Zienkiewicz A., *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Warszawa 2014.
- Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 1999.
- Kupisiewicz C., Kupisiewicz M., *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 2009.
- Materiały 115 Szkoły Mediacji Krajowego Centrum Mediacji, Kraków 2012.
- Moore Ch., *Mediacje. Praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów*, Warszawa 2009.
- Nikitorowicz J., *Dialog międzykulturowy ku integracji w społeczeństwie wielokulturowym*, [w:] *Oblicza dialogu*, A. Cudowska (red.), Białystok 2008.
- Słownik wyrazów obcych*, red. J. Tokarski, Warszawa 1980.
- Stadniczeńko S.L., *Negocjacje i mediacje jako proces społeczny – instytucja społeczna*, [w:] *Prawno-psychologiczne uwarunkowania mediacji i negocjacji*, red. S.L. Stadniczeńko, Opole 2006.
- Stelmach J., Brożek B., *Metody prawnicze*, Kraków 2004.
- Waszkiewicz J., *Jak Polak z Polakiem. Szkice o kulturze negocjowania*, Warszawa – Wrocław 1997.
- Współczesne teorie socjologiczne*, red. A. Jasińska-Kania, L.M. Nijakowski, J. Szacki, M. Ziółkowski, Warszawa 2006.
- Wronkowska S., Ziemiński Z., *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997.
- Zajadło J. (red.), *Leksykon współczesnej teorii i filozofii prawa*, Warszawa 2007.
- Zalewska S., *Dialog w mediacji małżeńskiej i rodzinnej*, [w:] *Pedagogika dialogu. Dialog w teorii i praktyce edukacyjnej*, red. E. Dąbrowa, D. Jankowska, Warszawa 2009.
- Zienkiewicz A., *Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Warszawa 2007.
- Zirk-Sadowski M., *Wprowadzenie do filozofii prawa*, Zakamycze 2000.

Dialog interpersonalny i dyskurs prawniczy w mediacji

Streszczenie

Opracowanie przedstawia zagadnienie komunikacji w mediacji od strony teorii i filozofii prawa, jak również od strony nauk społecznych i praktyki mediacyjnej. Jest próbą porównania pojęć „dialogu” i „dyskursu” w kontekście mediacji, która ma z założenia prowadzić do porozumienia między stronami sporu. Rolą mediatora jest bowiem zarządzanie konfliktem i komunikacją. Zawiera też porównanie modelu sądowego rozstrzygania sporu oraz rozwiązania go poprzez mediację, co oznacza przeniesienie nacisku z pojęcia „decyzja sprawiedliwa” na „decyzja akceptowana przez strony”.

Słowa kluczowe: dialog, dyskurs, mediacja, mediator, strony, konflikt, spór

Interpersonal dialog and legal discourse in mediation

Summary

Interpersonal dialog and legal discourse in mediation presents the issue of communication within mediation process from the perspective of legal theory and philosophy, as well as social sciences and mediation practice. The paper is an attempt to analyze the notions of “dialog” and “discourse” in the context of mediation as a tool leading to the settlement between the parties. The role of mediator is management of conflict and communication. The article also describes the paradigm of judicial decision-making in comparison to the mediation process, when the notion “just decision” turns into “decision accepted by the parties to the conflict”.

Key words: dialog, discourse, mediation, mediator, parties, conflict, dispute